

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Sötvattenslaboratoriet

Fiskevårdens historia -med fokus 1968-2018

Erik Degerman

Veteran från Fiskeriverket sedan 1978, SLU sedan 2011

(Fiskeriintendenten i Västra distriktet, Fiskeriintendenten i Norra distriktet,
Fiskenämnden i Bohuslän, Fiskenämnden i Blekinge, Fiskeriverket,
Kronolaxfisket Mörrum, Havsfiskelaboratoriet, Sötvattenslaboratoriet)

”Förhistorien” – medeltid till frihetsstiden

RÄTTEN TILL FISKE

Landskapslagarna

1250 - För Skåne och Halland: Skaanske Lov - bestämmelser om rätten till fiske

1274 - För Bohuslän: Magnus VI Håkanssons landslag - bestämmelser om fiskerierna.

1296 - Upplandslagen: Reglerar rätten till mjärdfiske.

”Förhistorien” – medeltid till frihetsstiden

RÄTTEN TILL FISKE

Landskapslagarna

1250 - För Skåne och Halland: Skaanske Lov - bestämmelser om rätten till fiske

1274 - För Bohuslän: Magnus VI Håkanssons landslag - bestämmelser om fiskerierna.

1296 - Upplandslagen: Reglerar rätten till mjärdfiske.

1325 - Södermannalagen: *”Nu vilja män, som själva äro fiskevattenägare, iordningställa en not och bilda ett notlag men andra av ägarna till fiskevattnet vilja det icke.....”*

”Förhistorien” – medeltid till frihetsstiden

RÄTTEN TILL FISKE

Landskapslagarna

1250 - För Skåne och Halland: Skaanske Lov - bestämmelser om rätten till fiske

1274 - För Bohuslän: Magnus VI Håkanssons landslag - bestämmelser om fiskerierna.

1296 - Upplandslagen: Reglerar rätten till mjärdfiske.

1325 - Södermannalagen: *”Nu vilja män, som själva äro fiskevattenägare, iordningställa en not och bilda ett notlag men andra av ägarna till fiskevattnet vilja det icke.....”*

Rikets lagar (Hav och kust)

1400 - De första fiskeföreskrifterna utfärdades av Riksstyrelsen under 1400-talet.

1604 - För Bohuslän: Konung Christian IV:s norska lag - bestämmelser om fiskerierna.

1609 - Hugo Grotius publicerar *Mare liberum* med grundsatsen om havets frihet

1666 - Kungl. Maj:ts reglement som vid sillefisket ska i akt tagas

1702 - Sjöterritoriet definieras med kanonskott från land - 3 nautiska mil.

1724 - Kungl. Maj:ts nådige förordning, angående fiskerierne i Riket.

”Förhistorien” – frihetsstiden

REGLERING AV FISKE

1734 – Lag om bl a fiskådra. Vattnet skall ha sitt naturliga flöde.

1766 - Kungl. Maj:ts nådige allmänne stadga och ordning, för havs-, skär-, ström- och insjöfiske.

- Stäng aldrig hela laxvattendrag med nät eller ålkistor.
- Kungsådra.
- **Rekommendation att fiskande organiserar sig.**

Kongl. Maj:ts
Nådige
Allmänne
Stadga
och
Ordning,
För
Fiskets Hafs- Skär- Ström- och Insjö Fiske.
Gifven Stockholm i Råd- Cammaren then 14 Novembr.
1766.

Cum Gratia & Privilegio S:æ R:æ Maj:tis.

Tryckt uti Kongl. Tryckeriet.

”Förhistorien” – frihetsstiden

FISKEVÅRD !

1766 -Kungl. Maj:ts nådige allmänne stadga och ordning,
för rikets havs-, skär-, ström- och insjöfiske.

- Småfisk och lek skyddas!
- Bevara strandskog.
- Hugg gärna vakar i isen för luftning.
- Fritt skjuta säl och utter.

- Anonym, "Oförgrifliga tankar om insjöfiskeri", 1757
- Jac. Gabr. Gyllenborg, "Kort avhandling om insjöfisket i Svea riket", 1770
- Johan Fischerström, "Beskrivning om Mälaren", 1785.

”Förhistorien” – 1800-talet

ODLING

1767 - Lund, "Rön om fiske-plantering i insjöar" (odlade abborre i Roxen)

1860-talet - Laxengelkläckanstalter vid de större älvarna.

1890-talet - Dansk matfiskodling av regnbåge i full drift.

1890-talet - Nu kommer också de första nordamerikanska arterna till Sverige (regnbåge, amerikansk bäckröding).

ORGANISATION

1811 - Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien inrättades med ansvar även för fisket.

1864 - Första fiskeriintendenten. (August Strindberg "I havsbandet" 1890)

1896 - Lag om rätt till fiske (1896:42)

1890 - Kungl. Lantbruksstyrelsen inrättades med ansvar även för fisket.

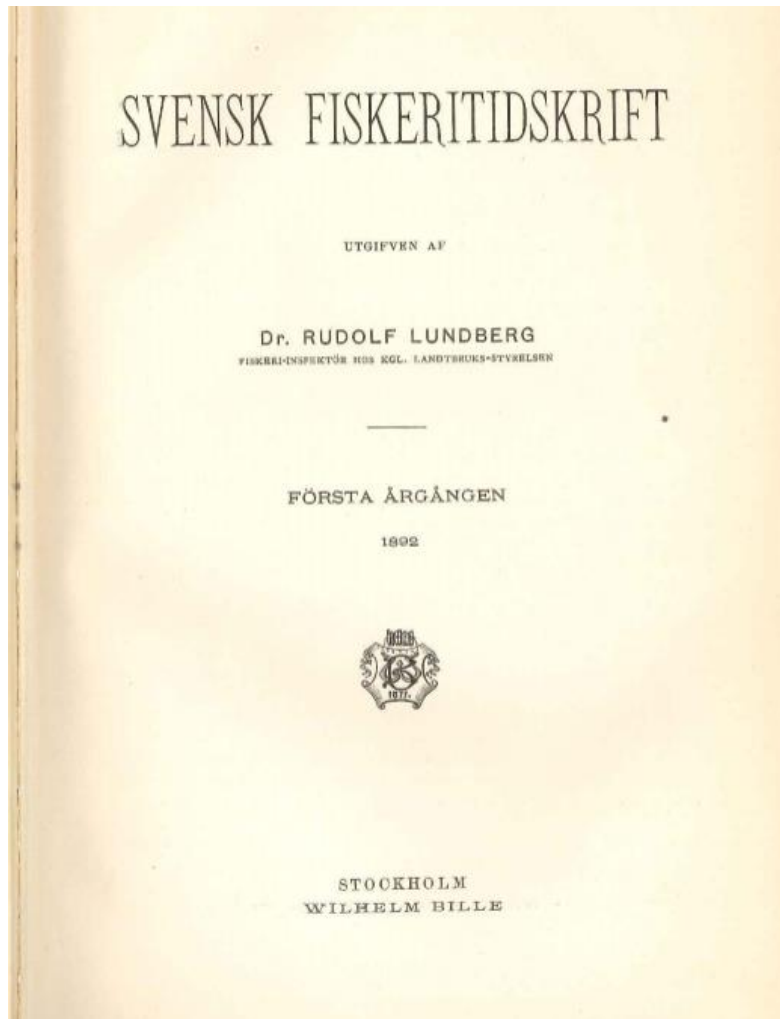
LITTERATUR (odling/utsättning)

Massa litteratur från 1880 och framåt:

- Norbäck, "Handledning i fiskevård och fiskafvel" (1884)
- Trybom, "Fiskevård och fiskodling" (1893)
- Nordqvist, "Fiskevården och fiskodlingen i Nord-Amerika" (1895)

Svensk FiskeriTidskrift (SFT)

1892-1966

”Förhistorien” – tidiga 1900-talet

NÄRINGEN – från gynna till skydda, till kvoter & rationalisering

1900 - Ångtrålare

1914 - Insamling av fångststatistik från yrkesfisket i sötvatten startar (Vättern)

1916 - Motorbåtar i insjöfisket

1932 - Sötvattenslaboratoriet inrättas.

1948 - Kungl. Fiskeristyrelsen inrättades.

1952 - Chile, Peru, Ecuador kräver en fiskezon på 200 nautiska mil.

1958 - Island kräver en fiskezon på 12 nautiska mil.

1967 - USA & Kanada utvidgar fiskerätten till Grand Banks

1973 - Island kräver fiskezon på 50 nautiska mil.

1974 - FN:s havsrättskonferens.

1975 - Island kräver fiskezon på 200 nautiska mil.

1978 - Utflyttade fiskegränser i Östersjön

1982 - Havsrättskonventionen undertecknades och EEZ:s på 200 nautiska mil etableras.

1900-1967

Fiskeregler (fredningstid, minimimått, maskstorlek)

Utsättningar, utsättningar, utsättningar

Odling (sutare, karp)

Laxtrappor – första år 1878 (Nissan, Nyebro)

Gödslingsförsök (Thomasfosfat, kalk)

Rotenon – 1950-talet

1968 - 2018

ORGANISATION, FISKERIPOLITIK

1967 - Lantbruksnämnderna övertar Hushållningssällskapens regionala roll för fisket.

1968 - Sveriges fiskevattenägareförbund bildas

1977 - Fiskenämnader som statliga fiskerimyndigheter, senare del av Länsstyrelsen

1981 - Lag om fiskevårdsområden (1981:533)

1981 - Fiskevårdsanslag införs

1985 - Fria handredskapsfisket

1995 - EU-inträdet (Gemensam fiskeripolitik)

2004 - Fiskeriverket får i uppdrag att starta fem samförvaltningsområden.

2011 - Fiskeriverket läggs ner och ersätts av Havs- och Vattenmyndigheten

FISKEVÅRDSAVGIFT (minst nio försök)

Fiskevattenutredningen	1939
Fiskerättskommittén	1947
Fritidsfiskeutredningen	1968
Fiskevattenutredningen	1978
Svenskt fiske	1993
Fiskevårdens finansiering	2005

MILJÖN

1968 - 2018

1967 - Naturvårdsverket bildas.

- Försurningen upptäcks.

Långväga föroreningar

1970 - Trummenprojektet (övergödda sjöar)

1976 - Försöksverksamhet med kalkning startar.

Långväga föroreningar

1980 - Folkomröstning om kärnkraft.

1982 - Stockholmskonferensen om försurning.

Långväga föroreningar

1986 - Tjernobylyckan.

Långväga föroreningar

1987 - Selenberikning av sjöar mot kvicksilver

Långväga föroreningar

1992 - FN:s miljökonferens -Riokonvention om **biologisk mångfald**. "försiktighetsprincipen".

1993 - Ny strategi för Biologisk mångfald tas av riksdagen.

1998 - Miljömålsreformen antas.

1999 - Miljöbalken – en samlad naturvårdslagstiftning (förutom vattenverksamhet).

2000 - EU:s Ramdirektiv för vatten (inga åtgärder i Sverige, vattenkraft styr)

2014 - Svensk strategi för biologisk mångfald och **ekosystemtjänster** (prop. 2013/2014:141)

2017 - GMO(genmodifierad)-lax finns för försäljning i Kanada

2018 - Puckellax, silverlax, svartmunnad smörbult....

1968 - 2018

FISKEVÅRD

1967 - Flottledsrestaurering börjar

1968 - Sveriges fiskevattenägareförbund bildas

1969 - Signalkräftan introduceras

1970 - Gräskarp

1972 - Ålutsättningar börjar

1973 - Utsättningar av lax och havsöring i Strömmen börjar

1976 - FÅK testar olika öringstammar i krv-magasin.

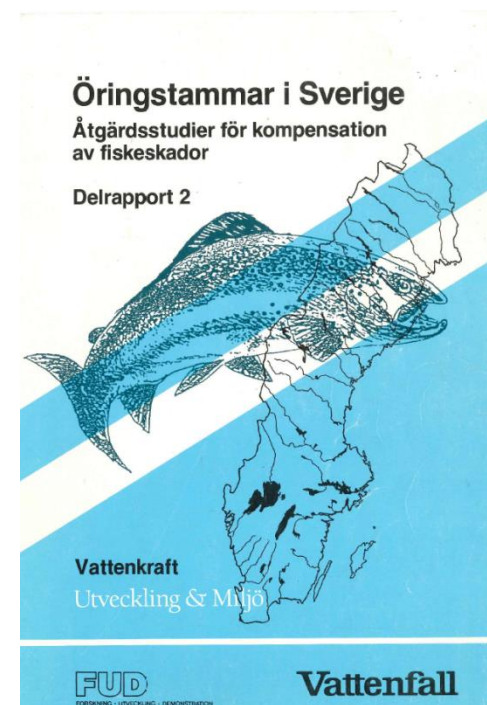
1984 - Skyddsvärda stammar listas av Fiskeriverket.

1989 - Förteckning över öringstammar.

1988 - Genetiken börjar slå igenom – bäst med egna stammar.

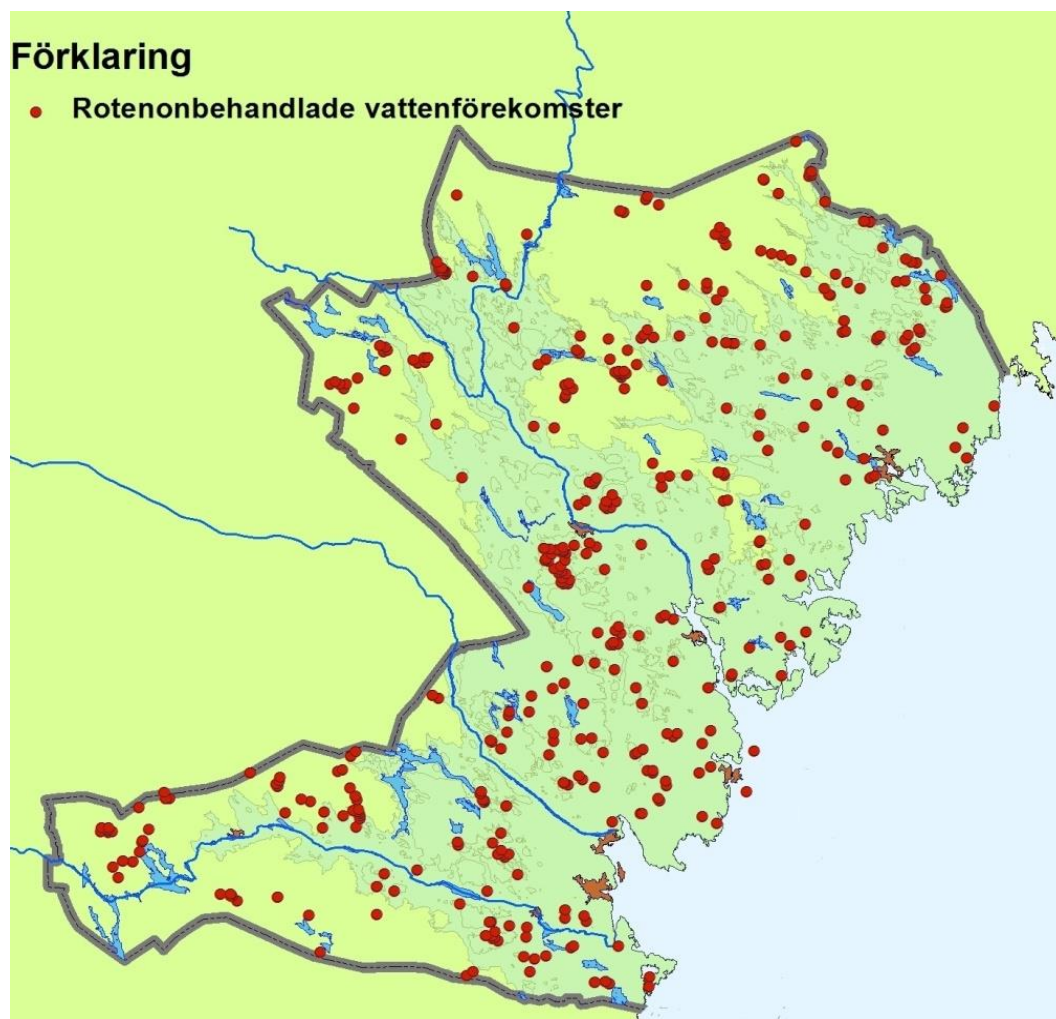
1960-80-talen - Rotenonbehandlingar

Biotopvård

Rotenon – 2% av Sveriges sjöar!

Västernorrland – 419 sjöar (12%)

Start 1955 – "slut" 2001

1968 - 2018

FISKEVÅRD

1967 - Flottledsrestaurering börjar

1968 – Sveriges fiskevattenägareförbund bildas

1969 - Signalkräftan introduceras

1970 - Gräskarp

1972 - Ålutsättningar börjar

1973 - Utsättningar i Strömmen börjar

1976 - FÅK testar olika öringstammar i krv-magasin.

1984 - Skyddsvärda stammar förtecknas av Fiskeriverket.

1989 - Förteckning över öringstammar.

1960-80-talen - Rotenonbehandlingar

1971 - Kuokkelprojektet - sjögödsling. Hecklan-83, Njupfatet-89

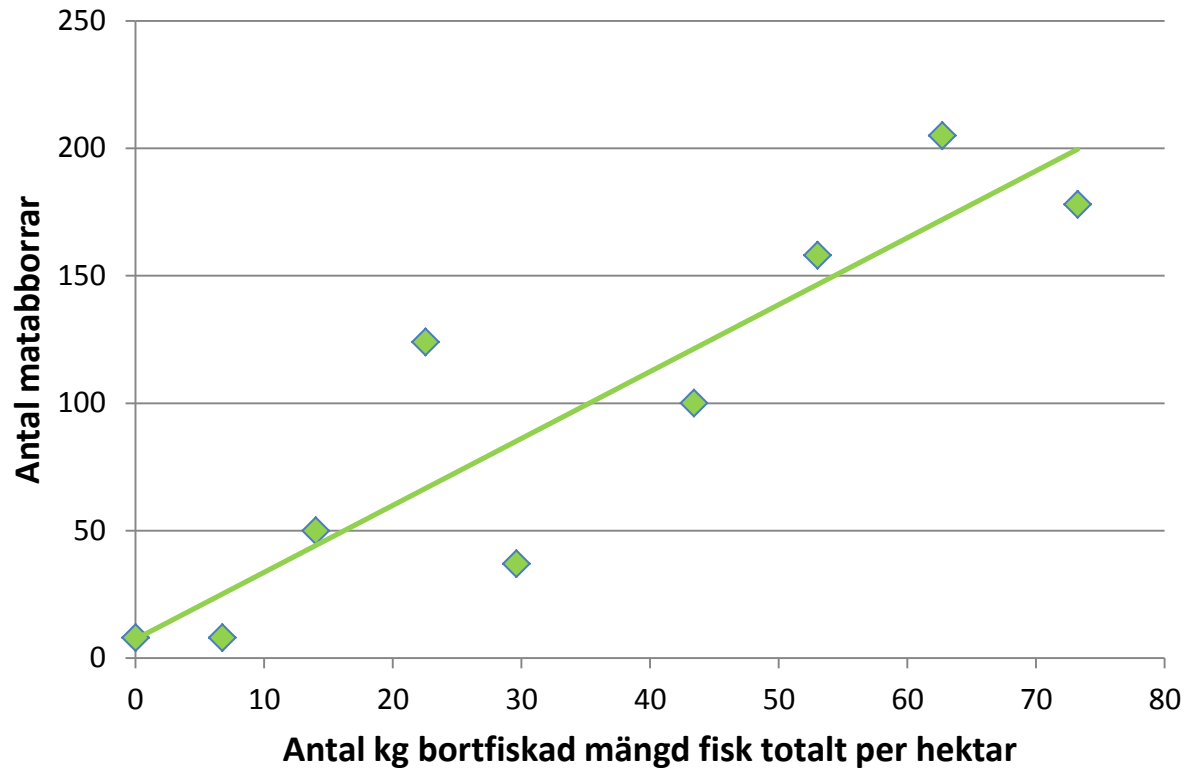
1993 - Stora Mjölkvattnet, Jämtland

1970-talet - Decimeringsfiske med bottengarn.

2000-2018 - Decimeringsfiske med bottengarn

Biotopvård

Gallring

Resultat av reduceringsfiske i den 31 hektar stora Trehörningen (Östergötland) åren 2000 till 2008. I takt med att mer fisk lyftes ur sjön blev det större möjlighet för abborre att växa sig stor och fiskätande.

1968 - 2018

FISKEVÅRD

1967 - Flottledsrestaurering börjar

Biotopvård

1968 – Sveriges fiskevattenägareförbund bildas

1969 – Signalkräftan introduceras

1970 - Gräskarp

1972 – Ålutsättningar börjar

1973 – Utsättningar av lax och havsöring i Strömmen börjar

1976 - FÅK testar olika öringstammar i krv-magasin.

1984 - Skyddsvärda stammar förtecknas av Fiskeriverket.

1989 - Förteckning över öringstammar.

1960-80-talen - Rotenonbehandlingar

1971 - Kuokkelprojektet - sjögödsling. Hecklan-83, Njupfatet-89

1993 - Stora Mjölkvattnet, Jämtland

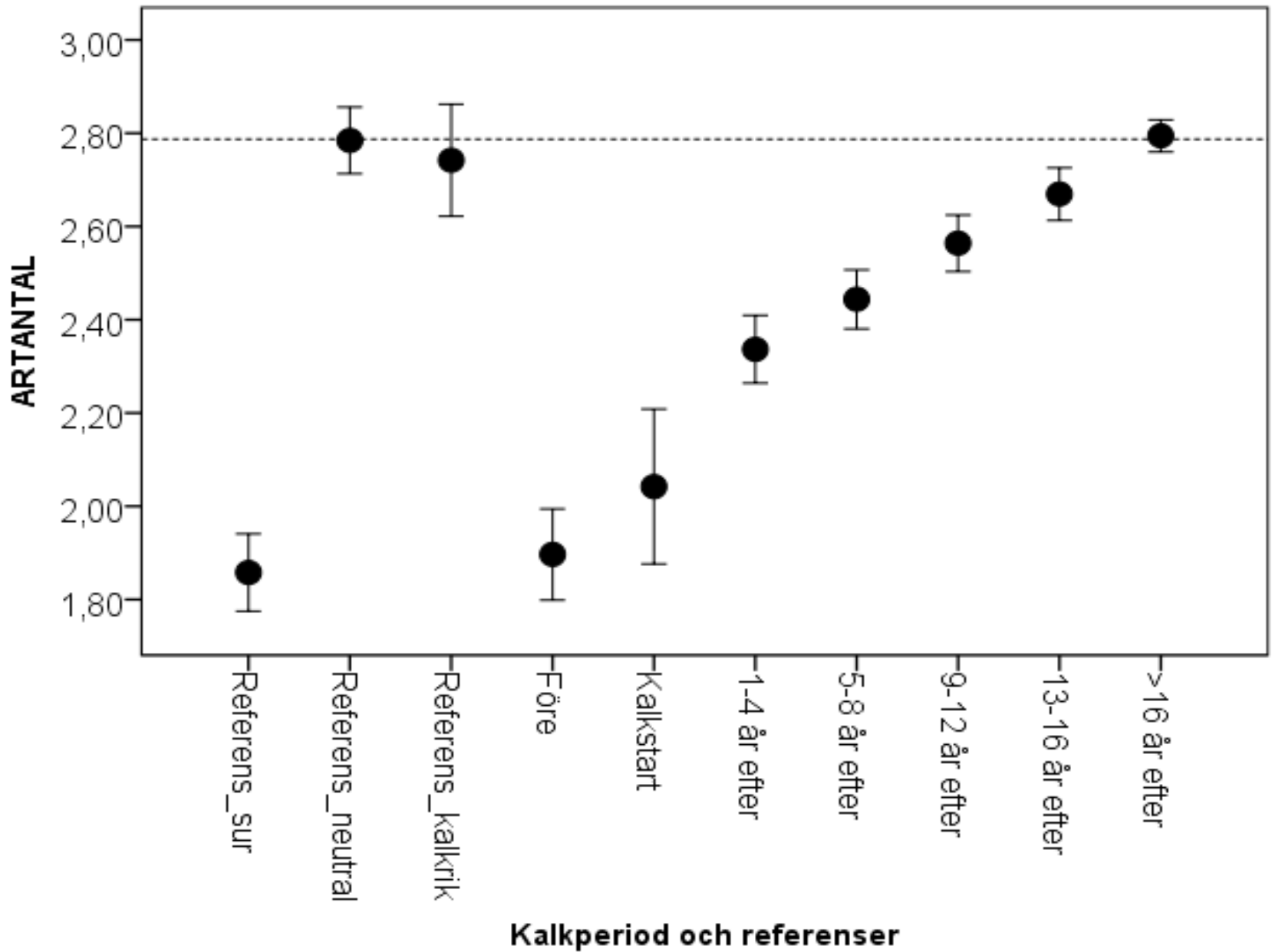
1970-talet - Decimeringsfiske med bottengarn.

2000-2018 – Decimeringsfiske med bottengarn

1976 – Kalkningsverksamheten påbörjas

Helhetssyn

Fiskfaunan i rinnande vatten och kalkning

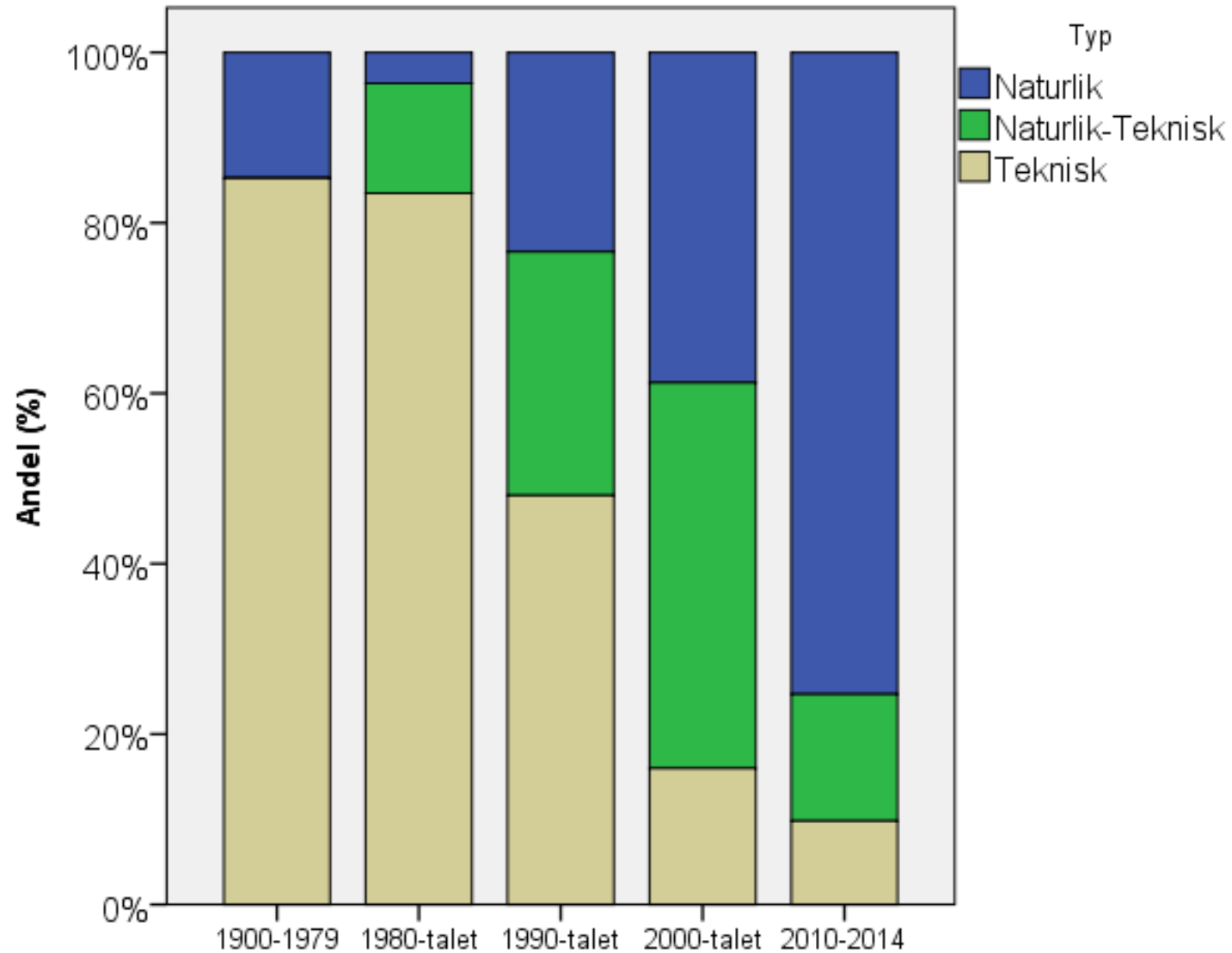

1968 - 2018

FISKEVÅRD

- 1955-2001 - Rotenonperiod
- Från 2001 - Utsättningar minskar, men 2012 börjar vi sätta ut ålyngel storskaligt??
- 1971-2012 - Gödslingsprojekt
- 1967 - - Biotopvård
- 1970 - - Decimeringsfiske
- 1976 - - Kalkning
- 1990 - - Naturlika fiskvägar
- 2006 - 2019 - Dammrivningar

1968 - 2018

1968 - 2018

FISKEVÅRD

- 1955-2001 - Rotenonperiod
- Från 2001 - Utsättningar minskar
- 1971-2012 - Gödslingsprojekt
- 1967 - - Biotopvård
- 1970 - - Decimeringsfiske
- 1976 - - Kalkning
- 1990 - - Naturlika fiskvägar
- 2006 - 2019 - Dammrivningar

- 1984 - - Nationella provfisken (kalkade vatten, miljöövervakning)**
- 1989 - - Databaser (Svenskt ElfiskeRegiSter, NORS, KUL, Kräftor)
(Vattenkemi, dammar, VISS, Åtgärder i vatten...)**

1968 - 2018

FISKEVÅRDSLITTERATUR (urval)

Fiskeribiologi: Svärdson & Nilsson (1964, 1985)

Fisken och miljön - vattnet, fisken, fiskevården: Nilsson (1974) *

Fiskevårdens ABC: Runnström & Nilsson (1981) *

Fiskevård i små sjöar: Andersson m fl (1983)

Fiskevård i små rinnande vatten: Andersson m fl (1983)

Fiskevård: Sveriges fiskevattenägareförbund (1984) *

Utsättning av fisk och kräftdjur: Nilsson (1989) *

f-fakta: fakta om fisk, fiske och fiskevård: Fiskeriverket (1991)

Modern fiskevård – steg för steg: Alanärrä & Näslund (1995)

Bevara öringen: Grahn & Qvarnström (1999) *

Ekologisk fiskevård: Degerman m fl (1998, 2002) *

Kustfiske och fiskevård: Lindgren & Carlstrand (2006) *

Sportfiskarnas fiskevårdspraktika: Degerman & Norlin (2006) *

Restaurerade vatten - exempel på fiskevård: Lindhagen (2007) *

Ekologisk restaurering av vattendrag: Degerman (2008)

Fånga fiskeresursen: Lennartsson (2010) *

Praktisk fiskevård i fiskevårdsområdet: Krögerström (2017) *

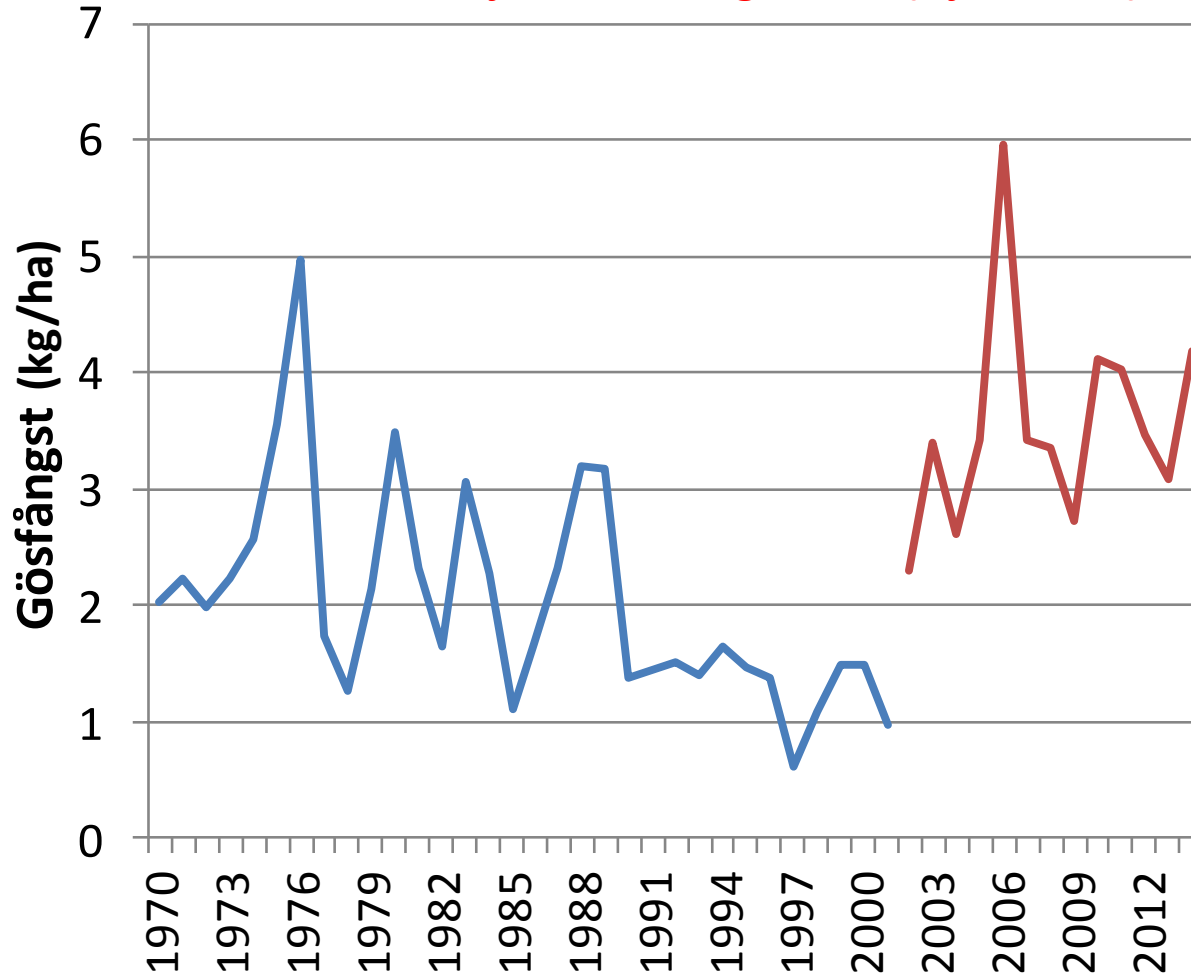
Fiskevård – för friska fiskbestånd i friska vatten: Degerman & Näslund (2017) *

2001 -

Gamla knep fungerar

2006 -

Miljöcertifierat gösfiske (Hjälmarén)

— Minimimått 40 cm
— Minimimått 45 cm

Inrapporterad gösfångst (uttryckt i kilogram per hektar) från det kommersiella fisket i Hjälmarén 1970-2014. År 2001 höjdes minimimåttet på gös från 40 till 45 centimeter. Avkastningen ökade med 75 procent, från 2 kg per hektar och år till 3,5 kg.

2019 -

Gunnar Svärdson

Fiskevården på 80-talet – lika dålig som på 70-talet?

(Svenskt fiske 1979, nr 10:36-38)

Blir fiskevården bättre de nästa 50 åren?

2019 -

Problem

Miljöproblem - vattenkraft och dammar prioriterade, varmare klimat, brunare vatten

Konkurrerande anspråk på vattnen (vattenkraft, odling, friluftsliv)

Oattraktiva vatten & arter (svårt att finansiera åtgärder)

Främmande arter

Effektivare fiske (ekolod...)

Hur hantera målarter som abborre, gädda, gös, lake, färna, asp?

Kvalitet istället för mängd (nya regler, strategier)

2019 -

Lösningar

- Förenklade ”provfisken” & Fiskestatistik (Resurs och nyttjandet)
- Klassificering av vatten från förutsättningar (Enklare rådgivning)
- Enkla indikatorer (Ur erfarenhet, kunskap, databaser)
- Dokumentation & fiskevårdsplan!
Kunskapsinhämtning (ex. Våra fiskevatten)
- Enklare & effektivare fiskeregler
- Helhetssyn (ekosystem, olika nyttjanden)
- Åtgärder på landskapsnivå
- Utveckla sektorsansvaret (tätort, skogs- & jordbruk, vattenkraft)
- Samverka

Fiskevårdens sju pelare (Ordspråksboken)

Aktiv förvaltare

Fiskevårdsplan (uthålligt nyttjande, men hur..)

Dokumentation & statistik

Adaptiv förvaltning (analys av data, kunskapsinhämtning)

Biotopvård (kritiska habitat, fri vandring)

Miljövård (vattenkvalitet, -flöden, miljögifter)

Samhällsintresse (Ekonomi!)

Tack & Grattis till 50 år i Fiskevårdens tjänst!